

IFRS 10 muutos 2011 alkaen

Sheeru Sharma-Lehtinen

Opinnäytetyö

Liiketalous

2014

Koulutusohjelma

<p>Tekijä tai tekijät Sheeru Sharma-Lehtinen</p>	<p>Ryhmätunnus tai aloitusvuosi 2011</p>
<p>Raportin nimi IFRS 10 muutos 2011 alkaen</p>	<p>Sivu- ja liitesivumäärä 33</p>
<p>Opettajat tai ohjaajat Heli Kortesalmi</p>	
<p>IASB julkaisi uuden konsernitilinpäätösstandardin toukokuussa 2011. Ennen kyseistä muutosta, konsernitilinpäätöksestä ohjeisti IAS 27 Konserni- ja erillistilinpäätös-standardi. Muutoksen astuttua voimaan tuli täysin uusi IFRS 10 Konsernitilinpäätös -standardi, joka korvasi IAS 27-standardin konsernitilinpäätösosiota. IFRS 10-standardi otettiin Suomessa käyttöön vuoden 2014 alusta.</p> <p>Tutkimus on toteutettu laadullisia tutkimusmenetelmiä käyttäen. Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, miksi konsernitilinpäätösstandardi IAS 27 muutettiin IFRS 10-standardiksi, miten muutosprosessi eteni ja mitkä ovat keskeisimmät muutokset. Tutkimuksen rajauksena toimii IFRS-normiston mukainen konsernitilinpäätös ja siihen liittyvät standardit. Koska muutos on ollut tuore tutkimuksen toteutushetkellä, eikä ole toteutettu käytännössä, tutkitaan muutos standardien ja niiden laatijan eli IASB:n näkökulmasta.</p> <p>Tutkimusaineisto on ollut Internet-lähtöistä. Tutkimusta on toteutettu hyväksikäyttäen IFRS Foundationin sivuilla olevia julkisia kokouspöytäkirjoja ja näiden liitteitä, haastattelunauhoitusta, standardiluonnosta sekä FASB:n sivuilla julkaistua FCAG:n analyysia ja kirjetä G20:lle. Lisäksi vanhaa IAS 27-standardia tutkiessa on käytetty painettua kirjallisuutta. Tutkimusaineiston analysoimisessa on käytetty erilaisiin dokumentteihin perustuvaa tietoa sekä havainnointia.</p> <p>Tutkimuksessa selvisi, että vanhassa konsernitilinpäätösstandardissa ei itsessään koettu olevan mitään rakenteellista vikaa. Standardi yhdessä tulkintaohjeensa kanssa muodosti epäkohtia, jotka hämmensivät yrityksiä konsernitilinpäätösten laatimisessa. Näin moni yritys laati konsernitilinpäätöksensä väärin. Muutosprosessi eteni IASB:n protokollan mukaan ja päättyi uuden standardin julkaisemisen jälkeen. Merkittävimmät muutokset olivat uusi määräysvallan määritelmä, joka on sama kaikille yrityksille, sekä ”de facto control” konsepti, joka ohjeistaa yrityksiä erityistä tarkoitusta varten perustettujen yksiköiden yhdistelyssä.</p>	
<p>Asiasanat IFRS Standardit, konsernit, tilinpäätös, muutos</p>	

Degree programme

<p>Authors Sheeru Sharma-Lehtinen</p>	<p>Group or year of entry 2011</p>
<p>The title of thesis IFRS 10 since 2011</p>	<p>Number of report pages and attachment pages 33</p>
<p>Advisor(s) Heli Kortesalmi</p>	
<p>The IASB published a new consolidated financial statements standard in May, 2011. Before the change, the IAS 27 Consolidated and Separate Financial Statements standard provided instruction in consolidation matters. With the change becoming effective, a completely new IFRS 10 Consolidated Financial Statements standard replaced the IAS 27 standards consolidation part. The IFRS 10 standard was effective in Finland from the beginning of 2014.</p> <p>The objective of the research was to determine why the consolidated financial statements standard was changed to that of the IFRS 10, how this change process was implemented, and identify the key changes. The research has been carried out using qualitative methods. The scope of the study covers IFRS-compliant consolidated financial statements and other standards related to it. Because of the change being recent at the time of the research and not yet implemented in practice, the change is studied from the perspective of standards and their author, the IASB.</p> <p>The research material is Internet-based. Research has been carried out using the public meeting minutes and their attachments, interview recording, standard drafts by the IFRS Foundation, as well as the final analysis and letter to the G20 published by the FCAG. Additionally, printed literature was used when researching the replaced standard IAS 27. In analysing the research material, information based on different documents and observation has been used.</p> <p>The research revealed that there wasn't considered to be any fundamental defect in the old standard. In fact, the old standard together with its interpretation guide formed inconsistencies that confused companies in their preparation of consolidated financial statements. Therefore, many companies prepared their consolidated financial statements incorrectly. The standards-changing process advanced according to IASB protocol, and was completed when the new standard was published. Key changes included a new definition of control, that is same for all the companies, and the "de facto control" concept, that instructs companies how to consolidate special purpose entities.</p>	
<p>Key words IFRS Standards, concern, financial statements, change</p>	

Sisällys

1	Johdanto	1
1.1	Tutkimuksen tavoite ja toteutus	2
1.2	Opinnäytteen rakenne.....	3
2	Kansainvälinen tilinpäätöskäytäntö	5
2.1	IASB:n tausta	5
2.2	FASB.....	5
2.3	IFRS-normiston periaatteet	6
2.4	Standardien muutos- ja kehitysprosessi ”Due Process”	7
3	Konsernitilinpäätökseen liittyvät standardit	11
3.1	Konsernitilinpäätös	11
3.2	IAS 27 Konserni- ja erillistilinpäätös	12
3.2.1	IAS 27 Konsernitilinpäätös ja erillistilinpäätös -standardin avainmääritelmät.....	13
3.3	SIC-12 Konsernitilinpäätös – erityistä tarkoitusta varten perustetut yksiköt....	13
3.4	IAS 27 Erillistilinpäätös.....	14
3.5	IFRS 10 Konsernitilinpäätös	14
4	Tutkimusmenetelmä ja -aineisto	15
4.1	Tutkimusmenetelmä	15
4.2	Tutkimusaineisto	16
4.3	Tutkimusaineiston käsittely.....	17
5	Tutkimuksen toteutus.....	18
5.1	Ongelmia IAS 27:n ja SIC-12:n kanssa	18
5.2	Finanssikriisi ja sen vaikutus muutoksessa.....	19
5.3	Uuden standardin kehittäminen	20
5.4	”Legal entity” eli juridinen yksikkö	21
5.5	Uusi määräysvallan määritelmä.....	22
5.6	Erillistilinpäätös	24
5.7	Exposure Draft 10 - standardiluonnos	24
5.8	Uusi IFRS 10 Konsernitilinpäätös -standardi.....	25
6	Pohdinta	27

6.1 Tutkimuksen luotettavuus ja hyödynnettävyys jatkotutkimuksissa	28
6.2 Oman oppimisen pohdinta	29
Lähteet.....	30

1 Johdanto

IASB työskentelee jatkuvasti parantaen ja uudistaen aikaisemmin laadittuja kansainvälisiä tilinpäätösstandardeja. Muutokset jakaantuvat kolmeen osaan: aikaisempien kansainvälisten tilinpäätösstandardien uudistaminen, IASB:n ja FASB:n laatimien standardien antamien määräysten yhdenmukaistaminen sekä täysin uusien standardien laatiminen (Haaramo & Rätty 2009, 18.)

Tutkimuksen aiheena on uuden IFRS 10 Konsernitilinpäätös -standardin muutos. Kyseinen standardi on täysin uusi IASB:n eli *International Accounting Standards Board:n* julkaisema konsernitilinpäätösstandardi. IASB julkaisi standardin vuonna 2011 ja se on tullut voimaan 1.1.2013 alkavilla tilikausilla. EU hyväksyi muutoksen 2012 käyttöön otettavaksi Euroopassa vuodesta 2014 lähtien (1254/2012/EY.) Muutoksen myötä uusi standardi korvasi IAS 27 Konserni- ja Erillistilinpäätös -standardin ja SIC-12 Konsernitilinpäätös – erityistä tarkoitusta varten perustetut yksiköt -tulkintaohjeen.

Tutkimuksessa selvitetään, miksi IAS 27 muutettiin IFRS 10:ksi, miten standardin muutosprosessi eteni ja mitkä ovat keskeisimmät muutokset. Tutkimuksen tekijällä on henkilökohtainen kiinnostus aiheeseen, sillä hän aikoo hakeutua työskentelemään IFRS:n pariin tulevaisuudessa. IFRS-tilinpäätöskäytäntö on pakollinen Suomessa kaikilla julkisesti noteeratuilla yrityksillä ja niillä yrityksillä, joilla on vain noteerattuja joukkovelkakirjoja tai muita vieraan pääoman ehtoisia rahoitusvälineitä (1606/2002/EY.) Tämän vuoksi IFRS-tilinpäätöskäytäntö on keskeinen osa liike-elämän laskentatoimea. IFRS:n peruseriaatteenä on tilinpäätöksen johdonmukaisuus sekä ohjeistus.

Tutkimuksen tarkoitus on syventää tutkimuksen tekijän tietämystä IFRS-normistosta erityisesti sen konsernitilinpäätöstä koskevassa standardissa. Opinnäytetyöprosessissa tekijä syventyy ottamaan selville kattavat taustatiedot sekä analysoimaan niitä ennen itse aiheeseen paneutumista. Tämä johtuu siitä, että aihe on ollut tutkimuksen tekijälle mielenkiinnon kohde, johon ei ole toistaiseksi ollut mahdollisuutta perehtyä syvällisemmin. Prosessi auttaa tekijää hahmottamaan IASB:n kokonaisuutena. Lisäksi opinnäytetyötä voivat käyttää laskentatoimen opiskelijat. Toivon, että työni on sillä tavoin selkeä, että sen sisällön voi ymmärtää myös henkilö, jolle ei ole ehtinyt kertyä vahva pohja IFRS-normistosta, mutta jolla on perustietämystä tilinpäätöksestä. Tämä opinnäytetyö sisältää myös mahdollisim-

man yksityiskohtaista tietoa konsernitilinpäätösstandardin keskeisestä sisällöstä ja sen muutoksesta.

1.1 Tutkimuksen tavoite ja toteutus

Tutkimuksessa selvitetään miksi Konserni- ja erillistilinpäätös -standardi IAS 27 muutettiin IFRS 10 Konsernitilinpäätös -standardiksi, miten standardin muutosprosessi eteni ja mitkä ovat keskeisimmät muutokset.

Tutkimus on kvalitatiivinen eli laadullinen. Laadullinen tutkimus rakentuu kolmesta osasta: aiemmista tutkittavasta aiheesta tehdyistä teorioista, tekstimuotoisesta empiirisestä aineistosta sekä tutkijan omasta ajattelusta ja päättelystä (Saaranen-Kauppanen & Puusniekka 2009, 6.) Tutkimusaineiston analysoimisessa on käytetty erilaisiin dokumentteihin perustuva tietoa sekä havainnointia (Tuomi & Sarajärvi 2012, 71.) Tutkimusaineisto on kerätty IASB:n ja FASB:n Internet-sivuilta. Sivuilta löytyvä aineisto käsittää itse standardit, IASB:n kokousmuistiinpanot ja haastattelunauhoitus. Internet-sivuilta on löytynyt IASB:n toimintatavat ja uuden standardin tiedot sekä kokouspöytäkirjoja ja -muistiinpanoja. Koska IASB pitää toimintaansa avoimena, tekijällä oli pääsy kaikkiin sen julkaisemiin materiaaleihin. IASB:n sivuilla kaikki materiaali on luonnollisesti englannin kielellä. Tämän vuoksi tekijä on käyttänyt hyväkseen myös kirjanpitolautakunnan antamaa yleisohjetta konsernitilinpäätöksen laatimisesta kirjanpidon sanaston kääntämisessä. Lisäksi korvatun standardin tarkastelua varten on käytetty alan painettua kirjallisuutta.

Syy, miksi standardi yleensä muutettiin, selvitetään tutkimalla standardiluonnosta ED 10 ja IASB:n yhteistyökumppanin Yhdysvaltojen FASB:n eli *Financial Accounting Standards Board:n* julkaisemia tutkimuksia. Standardien muutosprosessin etenemistä kuvataan yleisellä tasolla viitekehyksessä ja tämän jälkeen tutkimuksen aiheena olevan muutoksen etenemistä itse tutkimustuloksissa. Tutkimusaineistona tämän kysymyksen selvittämisessä käytetään IASB:n kokous- ja koulutusmuistiinpanoja sekä näiden liitteitä. Merkittävimmät muutokset selvitetään myös kokousmuistiinpanoja ja näiden liitteitä tutkimalla. Lisäksi analysoidaan podcast eli haastattelunauhoitus, jonka aiheena ovat muutokset IFRS 10 -standardissa. Podcastissa haastateltavina ovat IASB:n jäsen John Smith sekä konsolidointiprojektin päällikkö Jana Streckenbach.

Tutkimuksen rajauksena toimii IFRS-normiston mukainen konsernitilinpäätös ja siihen liittyvät standardit. Lukijalle selvitetään kyseisten standardien historiaa ja kehitystä sekä tämänhetkistä tilannetta. Ennen vuonna 2013 voimaan tullutta muutosta, IAS 27 -standardi käsitti konsernitilinpäätöksen lisäksi erillistilinpäätöksen. Erillistilinpäätöksestä julkaistiin samaan aikaan erillinen uusi standardi, IAS 27 Erillistilinpäätökset. Tämän vuoksi tutkimuksen aihe on rajattu konsernitilinpäätökseen. Lisäksi SIC-12 Konsernitilinpäätös – Erityistä tarkoitusta varten perustetut yksiköt-tulkintaohje on tärkeää ottaa mukaan tutkimukseen, sillä uuden standardin voimaantulon myötä myös tulkintaohje on kokonaan korvattu. Koska IASB on hyvin laaja ja monisakarainen organisaatio, työn rajauksena toimii muutosprosessiin vaikuttavat osapuolet.

1.2 Opinnäytteen rakenne

Työn alussa selvitetään lukijalle IASB:n toimintatapaa ja laajuutta. IFRS-normiston säännökset perustuvat tilinpäätöksen laadintaperiaatteisiin, joita kuvataan lukijalle. Jotta ymmärtää syyt muutokseen, on tärkeää tutustua näihin periaatteisiin. Koska aiheena on muutos standardissa, on myös aiheellista selvittää, miten IASB:n standardien kehitysprosessi toimii ja mitkä tekijät siihen vaikuttavat. Tässä asiassa haetaan suurta kuvaa IASB:n toimintaperiaatteesta standardien kehittämistavassa lyhyesti selostaen eri kohtia. Viitekehys supistuu tästä kokonaisuudesta itse konsernitilinpäätökseen liittyviin standardeihin ja tulkintaohjeeseen. Tutkimustyön empiirinen osa koostuu ensin tutkimuksen aineiston ja sen käsittelyn selvityksestä ja sitten itse tutkimustuloksista.

Alla oleva Taulukko 1. Peittomatriisi kuvaa lukijalle, mistä kohdin tutkimusongelmiin voi hakea teoriaa ja vastauksia.

Taulukko 1. Peittomatriisi

Tutkimusongelma	Viitekehys (luvun nro)	Tulokset (luvun nro)
Miksi konsernitilinpäätösstandardi IAS 27 muutettiin IFRS 10:ksi?	2.2, 3.1	5.1, 5.2
Miten standardin muutosprosessi eteni?	2.3	5.3, 5.7
Mitkä ovat keskeisimmät muutokset?	3.2, 3.3	5.4, 5.5, 5.6, 5.8

2 Kansainvälinen tilinpäätöskäytäntö

International Accounting Standards Board, jatkossa IASB, on itsenäinen standardien laatijaelin, jonka 16 kokoaikaista jäsentä ovat vastuussa IFRS-standardien eli *International Financial Reporting Standards* kehityksestä ja julkaisusta (IFRS Foundation 2012, 6.) IFRS-standardit ovat ohjeita ja sääntöjä, joita yhtiöt voivat seurata laatiessaan tilinpäätöstään (Preface to IFRSs 1975, kohta 9.) Kansainväliset tilinpäätösstandardit IFRS:t on otettu käyttöön Suomessa vuonna 2005. EU:n vuonna 2002 hyväksymä asetus velvoitti kaikkia EU:ssa julkisesti noteerattuja yhtiöitä laatimaan konsernitilinpäätöksensä IFRS-normiston mukaisesti vuodesta 2005 alkaen. Sama asetus antoi jäsenvaltioille mahdollisuuden ottaa IFRS:n mukaisen konsernitilinpäätöksen laatimisen piiriin sellaiset yritykset, joilla on vain joukkovelkakirjoja tai muita vieraan pääoman ehtoisia rahoitusvälineitä. Tämä mahdollisuus tuli voimaan vasta vuodesta 2007. Myös muut kirjanpitovelvolliset saavat laatia IFRS:n mukaisen tilinpäätöksen Suomessa (Haaramo & Rätty 2009, 17.) Kansainvälisen tilinpäätöskäytännön perimmäisenä tarkoituksena on kuvata yhtiöiden tilinpäätökset sijoittajien näkökulmasta (Preface to IFRSs kohta 6.) Suomessa IFRS-tilinpäätöksen valvontaa suorittaa Finanssivalvonta (Finanssivalvonta 2014.)

2.1 IASB:n tausta

IASB on vuodesta 2000 toiminut elin, joka valittiin edeltäjänsä IASC:n eli *International Accounting Standards Committee:n* 1973–2000 seuraajaksi (Preface to IFRSs 1975, kohdat 1-5.) IASC laatii aikoinaan kansainvälisiä tilinpäätösstandardeja eli IAS-standardeja *International Accounting Standards* ja näiden virallisia tulkintaohjeita SIC *Standard Interpretations Committee*. IASB adoptoi aikaisemmin laadittuja standardeja. IASB:n itse laatimat standardit ovat IFRS:t ja näiden viralliset tulkintaohjeet ovat IFRIC *International Financial Reporting Standards Interpretations*. Vuoden 2014 alussa voimassaolevia IFRS-standardeja on 15 mukaan lukien alkusanat ja yleiset perusteet. IAS-standardeja on 28. Näiden lisäksi IFRIC *International Financial Reporting Interpretation Committee*-tulkintoja on 16 ja SIC-tulkintaohjeita on 8. IFRIC-tulkintaohjeet ovat IFRS-standardien viralliset tulkinnat (IFRS Foundation a.)

2.2 FASB

Financial Accounting Standards Board FASB on Yhdysvaltojen tilinpäätösstandardien laatijaelin. FASB:n tehtävänä on luoda ja kehittää tilinpäätösstandardeja ja niiden raportointia

(FASBa.) Nämä standardit ovat *United States Generally Accepted Accounting Standards* US GAAP eli Yhdysvaltojen tilinpäätösstandardit. FASB:n toimintaa valvoo, hallitsee ja rahoittaa *Financial Accounting Foundation* FAF. FAF on itsenäinen, yksityisen sektorin organisaatio (FASBb.) Vuonna 2002 FASB ja IASB allekirjoittivat Norwalk Agreement-sopimuksen. Sopimuksen tarkoitus on edistää sekä IFRS että GAAP -standardien yhdenmukaistamista. Sopimusta kutsutaan myös lähentymisprojektiksi (FASBc.)

2.3 IFRS-normiston periaatteet

IFRS-normiston mukaisten tilinpäätösten tarjoaman tiedon tulee olla korkeanlaatuista, läpinäkyvää ja vertailukelpoista. IFRS:n Käsitteellisen Viitekehysten *The Conceptual Framework for Financial Reporting* kolmannessa luvussa listataan IFRS-normiston mukaisen tilinpäätöksen laatimisen keskeisiä periaatteita. Alla oleva Taulukko 2. esittää laadullisia vaatimuksia.

Jotta taloudellinen informaatio on hyödyllinen, sen täytyy olla merkityksellistä ja todenmukaisesti esitettyä. Taloudellisen tiedon hyöty paranee, kun se on vertailukelpoista, todennettavaa, ajankohtaista ja ymmärrettävää (The Conceptual Framework for Financial Reporting 2010, QC4.)

Taulukko 2. Laadulliset vaatimukset (The Conceptual Framework for Financial Reporting 2010, QC4-QC34)

Relevance	Merkityksellisyys
Materiality	Olennaisuus
Faithful representation	Todenmukainen esittäminen
Comparability	Vertailukelpoisuus
Verifiability	Todennettavuus
Timeliness	Oikea-aikaisuus
Understandability	Ymmärrettävyys

Merkityksellisyys ja *todenmukainen esittäminen* ovat IFRS-normiston keskeisiä laadullisia periaatteita. Yleisten periaatteiden mukaan merkityksellisyys on tärkeä ominaisuus tilinpäätöksissä, sillä lukija voi sen avulla tehdä omat johtopäätöksensä yrityksen tulevaisuudesta. Mi-

käli tilinpäätös sisältää palautetta edellisistä arvioista, sillä voidaan myös vahvistaa tietoa. Olennaisuusperiaatteella painotetaan sitä, että tieto, jolla voi olla merkittävä vaikutus sijoittajan päätöksenteossa, on tärkeä pitää tilinpäätöksessä mukana. Merkittävä tieto on yrityskohtaista riippuen yrityksen toiminnasta (The Conceptual Framework for Financial Reporting 2010, QC5-QC11.)

Yleiset periaatteet eivät kerro, mikä tieto on merkittävä, vaan sen määrittely on jokaisen yrityksen omalla vastuulla. Todenmukaisen esittämisen tulee täyttää kolme edellytystä mahdollisimman hyvin: *kokonainen, neutraali ja vapaa virheistä*. Kokonaisuuskuvaus tarkoittaa, että tilinpäätös sisältää kaiken tiedon, jonka avulla tilinpäätöksen lukija ymmärtää tietyn asian kokonaisuudessaan. Neutraali-kuvaus tarkoittaa, että tilinpäätösinformaatio annetaan puolueettomalta kannalta. Neutraali-kuvaus perustuu siihen, että tilinpäätösinformaatio ei ole vääristetty, painotettu, korostettu, korostamaton tai muulla tavalla muunneltu. Kuvaus ”vapaa virheistä” ei tarkoita, että kaiken tiedon vaaditaan olevan ilman mitään virheitä. Se tarkoittaa, että tieto on hankittu ja esitetty selvästi ja tarkasti (The Conceptual Framework for Financial Reporting 2010, QC12-QC16.)

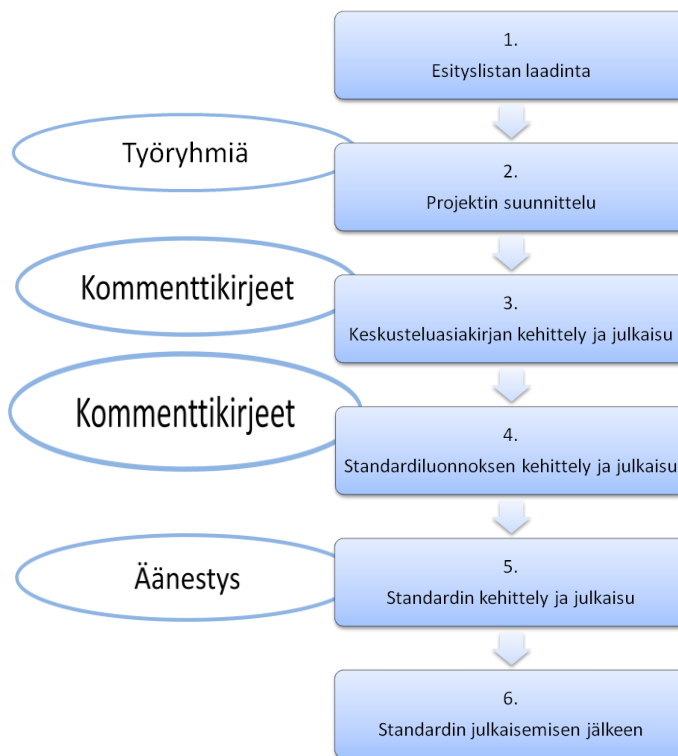
Vertailukelpoisuus, todennettavuus, oikea-aikaisuus ja ymmärrettävyys ovat periaatteita, joiden avulla parannetaan edellä mainittujen laadullisten vaatimusten tarjoamaa tietoa tilinpäätöksissä. Sama tieto eri yrityksissä samalla tavalla esitettynä helpottaa tilinpäätöstietojen vertailua. Näin mahdollinen sijoittaja voi tehdä arvionsa helpommin eri yrityksistä, koska hän tunnistaa ja ymmärtää yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia kahdessa tai useammassa kohteessa. Tiedon todennettavuus omalta osaltaan kertoo käyttäjälle, että tieto on luotettava. Oikea-aikaisuus antaa oikean tiedon päätöksentekijöille oikeaan aikaan. Tiedon luokittelu, luonnehtiminen ja esittäminen selvästi ja ytimekkäästi tekee siitä ymmärrettävän. Ymmärrettävyysperiaate ei kuitenkaan tarkoita sitä, että tilinpäätöstiedoista voi jättää seikkoja pois, jotta se on yksinkertaisempi. Tällöin se merkitsisi tiedon väärentämistä (The Conceptual Framework for Financial Reporting 2010, QC 19-QC30.)

2.4 Standardien muutos- ja kehitysprosessi ”Due Process”

IASB:lla on 16 kokoaikaista jäsentä, joiden vastuulla on kansainvälisten tilinpäätösstandardien kehittäminen ja julkaiseminen. Uusia kansainvälisiä tilinpäätösstandardeja julkaistaan ja jo olemassa olevia kehitetään jatkuvasti (IFRS Foundation a.) Muutosprosessi ”Due Process” on tarkkaan harkittu IASB:n taholta lähtöisin oleva asianmukainen käytäntö, joka

koostuu kuudesta vaiheesta (IFRS Foundation b.) Nämä kuusi vaihetta on selvitetty kuviossa 1 Muutosprosessi ja sen osapuolet.

Due Process Oversight Committee DPOC on IFRS Foundation Committeen oma toimikunta, joka tarkistaa ja voi tarpeen vaatiessa myös muuttaa näitä muutosprosessin menettelyitä. Monivaiheisuudesta riippumatta muutosprosessia pidetään läpinäkyvänä ja avoimena. Eri-tyisesti sen läpinäkyvyyttä pidetään tärkeänä sijoittajien näkökulmasta. Prosessin vaatimuksia ovatkin läpinäkyvyys ja täysi ja reilu kuuleminen niiden näkökulmasta, joita IFRS-standardit koskevat maailmanlaajuisesti ja vastuullisesti (Due Process Handbook: Feedback Statement 2013.)

Kuvio 1. Muutosprosessi ja sen osapuolet (IFRS Foundation b)

Kuten kuviossa 1. on ylempänä esitetty, ensimmäinen vaihe prosessissa on jonkin esille nousseen seikan lisääminen **esityslistaan** ja sen tärkeysjärjestyksen päättäminen esityslistassa. Eri asianosaiset lähettävät IASB:lle pyyntöjä olemassa olevien julkaisujen tulkitsemiseen, tarkistamiseen ja muuttamiseen. IASB:n henkilöstö tekee niistä yhteenvedon ja ehdottaa IASB:lle suurien tai yleisten seikkojen lisäämistä tehdessään seuraavaan kerran esityslistaansa. Ennen seikan lisäämistä esityslistaan, IASB kuitenkin konsultoi IFRS-

neuvottelukuntaa *International Financial Reporting Accounting Committee* IFRAC, joka on IASB:n virallinen elin (IFRS Foundation b.)

IASB konsultoi esityslistasta IFRS-säätiötä *IFRS Foundation*. IFRS-säätiö on itsenäinen, ei voittoa tavoitteleva yksityinen organisaatio, jonka alla IASB työskentelee. Sen tehtävänä on ”kehittää korkeanlaatuisia, täytäntöönpanokelpoisia ja maailmanlaajuisesti hyväksytyjä kansainvälisiä tilinpäätösstandardeja” (Constitution 2013, 5.) Tämän lisäksi sen tehtävänä on turvata rahoitusta, jolla IASB voi toimia. IFRS-säätiö nimittää IFRS- neuvottelukunnan *IFRS Advisory Council*, johon kuuluvat taloushallinnon eri alojen edustajia, kuten esimerkiksi valmistajia, talousanalysoijia, säätäjiä, tilintarkastajia yms. Neuvottelukunta tapaa kolme kertaa vuodessa kahden päivän ajan. IASB konsultoi neuvottelukuntaa esityslistan lisäksi mm **projektien** tärkeysjärjestyksestä (IFRS Foundation c.)

Nämä projektit ovatkin muutosprosessin toinen vaihe. Merkittäviä muutoksia tarvitsevista aiheista perustetaan oma projekti ja vähemmän akuuteissa ja pienemmissä muutoksissa seikat lisätään toiseen tai muiden muutosten kanssa yhteiseen projektiin (IFRS Foundation b.) Näitä projekteja varten perustetaan **työryhmiä**, joiden tarkoitus on antaa IASB:lle lisätietoa käytännön kokemuksesta ja erityisesti osakeomistajaryhmien edustajien erityisasiantuntemusta. IASB julkistaa hakuja ja nimeämisiä ennen työryhmän perustamista, joihin voi hakea. Näillä työryhmillä on tarkoin määrättyjä toimeksiantoja ja tavoitteita. Työryhmien tapaamisia on mahdollista päästä seuraamaan, sillä niitä pidetään yleisölle avoimina. Näiden suosituksia ei kuitenkaan virallisteta. IASB konsultoi työryhmiä ennen tärkeiden päätösten tekoa (IFRS Foundation c.)

Kolmas vaihe on **keskusteluasiakirjan** eli discussion paperin suunnittelu ja julkaisu. Tämä vaihe ei ole pakollinen, mutta merkittävässä muutoksissa keskusteluasiakirja usein julkaistaan. Keskusteluasiakirjassa IASB selventää tapauksen yleiskatsausta, mahdollisia lähestymistapoja ongelmaan, oman tai asiakirjan julkaisijan alustavaa näkemystä sekä kommenttipyyntöjä (IFRS Foundation b.)

Keskusteluasiakirjaan ja muihin kommentteja pyytäviin dokumentteihin voi vastata **kommenttikirjeillä** asiakirjoissa ja dokumenteissa mainitun ajanjakson loppuun mennessä. Kommenttikirjeet vaikuttavat suuresti IASB:n standardien muutos- ja valmistusprosessiin. Muutosprosessin läpinäkyvänä pitämisen vuoksi IASB:n omien julkaistujen dokumenttien

lisäksi myös vastaanotetut kommenttikirjeet pidetään julkisena. IASB lukee saapuneita kommenttikirjeitä kommentointijakson aikana ja tekee niistä tiivistelmän ja analyysin. Myös nämä tiivistelmät ovat julkisia (IFRS Foundation b.)

Standardiluonnos eli exposure draft on muutos- ja kehitysprosessin neljäs vaihe. Standardiluonnos sisältää tarkan muutoksen tai uuden standardin ehdotuksen. Luonnos julkaistaan standardin muodossa sen jälkeen, kun aikaisemmin julkaistusta keskusteluasiakirjasta pyydetty kommentit on vastaanotettu ja analysoitu. Siihen harkitaan niiden lisäksi IFRS-neuvottelukunnan, työryhmien ja standardien säätäjien ehdotuksia. Myös tähän luonnokseen pyydetään kommentteja. Saatujen haavaintojen nojalla IASB tekee muutoksia standardiluonnokseen ja harkitsee standardiluonnoksen uudelleen julkaisemista. Uudelleenjulkaisu voi olla edessä, mikäli muun muassa havainnot tuovat IASB:lle kokonaan uuden näkökulman aiheeseen (IFRS Foundation b.)

Viides vaihe on **standardin kehittäminen ja julkaisu** ja kuudes vaihe tulee **standardin julkaisemisen jälkeen**. Vasta varmistuttuaan, että tavoiteltu lopullinen tulos on saavutettu, IASB:n jäsenet äänestävät julkaistavan muutoksen tai standardin puolesta tai vastaan. IASB:n jäsenet äänestävät kokousten ulkopuolella sekä liittävät äänestyslunnon selvitetyksen siitä, haluavatko julkistaa antamansa äänen vai ei. Uuden tai muutetun standardin julkistamisen jälkeen IASB tutkii eri tavoin tehdyn muutoksen toimivuutta ja vaikutusta entiseen verrattuna ensimmäisen kerran kahden vuoden päästä ja sen jälkeen säännöllisin väliajoin (IFRS Foundation b.)

3 Konsernitilinpäätökseen liittyvät standardit

IFRS 10 on uusi IASB:n julkaisema standardi. Standardi on julkistettu toukokuussa 2011 (IFRS 10 2011, 1) ja tullut voimaan 1.1.2013 (IFRS 10 2011, liite C.) Euroopan Komissio hyväksyi standardin muutoksen vuonna 2012 käyttöönotettavaksi viimeistään sen tilikauden alusta, joka alkaa 1.1.2014 tai sen jälkeen (1254/2012.) IASB otti tehtävälistalleen konsolidointiprojektin vuonna 2002. Konsolidointi tarkoittaa yhdistämistä: "esimerkiksi yksittäistilinpäätösten yhdistäminen konsernitilinpäätöksiksi" (Taloussanomat.) Projektin tarkoituksena oli perustaa yksi standardi, joka kattaa konsernitilinpäätöksen ja siihen liittyviä soveltamisohjeita eli yhdistää IAS 27 ja SIC - 12. Tarkoituksena oli myös parantaa ”määräysvallan” määritelmää (IFRS Foundation d.)

3.1 Konsernitilinpäätös

IFRS:n mukainen konsernitilinpäätöksen sisältö on listattu IAS 1 Tilinpäätöksen esittäminen -standardissa. IAS 1-standardi ohjeistaa tilinpäätöksen esittämisessä. Standardissa ohjeistetaan konsernitilinpäätöksen laatimista IFRS:n vaatimusten mukaisesti. Se määrää kokonaisvaltaisia vaatimuksia tilinpäätöksen esittämiseen, ja ohjeistaa niiden rakenteita ja minimivaatimuksia niiden sisältöihin (IAS 1 2001, IN1.) Vaikka IAS 1 ei ole tutkimuksen kohteena, se selventää, mistä laskelmista ja liitteistä IFRS:n mukaisen konsernitilinpäätöksen tulee koostua.

Konsernitilinpäätöksen laadintaperiaatteita ovat:

- Määräysvallan määrittely
- Uuden tytäryrityksen hankintamenolaskelman laadinta
- Konsernilikearvon määrittelytapa ja jaksottaminen
- Tytäryrityksen jättäminen yhdistelemättä
- Osakkuusyrittöksen jättäminen käsittelemättä pääomaosuusmenetelmällä (Haaramo & Rätty 2009, 32.)

Kokonaisvaltaiseen tilinpäätöksen tulee IAS 1-standardin mukaan sisältää seuraavia laskelmia: konsernituloslaskelma, konsernitase, laskelma konsernin pääoman muutoksista, konsernin rahavirtalaskelma sekä liitetiedot mukaan lukien yhteenveto konsernitilinpäätöksen laatimisperiaatteista ja muuta selventävää tietoa (IAS 1 2001, 10.) Konsernitasetta laa-

dittaessa ei tarvitse noudattaa erityistä kaavaa. Sen tulee kuitenkin sisältää vähintään seuraavia kohtia: pitkäaikaisia varoja, lyhytaikaisia varoja sekä oma pääoma ja velat (IAS 1 2001, 60.) IFRS:n mukaista konsernituloslaskelmaa tehtäessä emoyhtiö voi valita tuloslaskelman esittämisen kahdella eri tavalla (IAS 1 2001, 10a.) Se voi esittää kauden tuotto- ja kuluerät joko yhdessä laajassa tuloslaskelmassa tai kahdessa erillisessä laskelmassa – erillisessä tuloslaskelmassa ja laajassa tuloslaskelmassa (IAS 1.81.)

3.2 IAS 27 Konserni- ja erillistilinpäätös

IAS 27-standardi julkaistiin vuonna 1989. Ennen 2011 julkaistua muutosta se oli nimeltään IAS 27 Konserni- ja erillistilinpäätös (IAS 27 1989, 1.) Standardi sisälsi 46 kappaletta tekstiä. Aluksi standardissa kerrottiin, mikä standardin soveltamisala oli. Soveltamisalan ensimmäinen kohta antoi ymmärtää, että standardia oli sovellettava ”emoyhtiön määräysvallassa olevien yhteisöjen muodostamaa ryhmää koskevan konsernitilinpäätöksen laatimiseen ja esittämiseen” (KHT Media 2011, 518.) Soveltamisalan kolmas kohta vielä lisäsi ”Tätä standardia on sovellettava myös tytäryrityksiin, yhteisessä määräysvallassa oleviin yksikköihin ja osakkuusyhtiöihin tehtyjen sijoitusten kirjanpito- ja käsittelyyn silloin, kun yhteisö esittää erillistilinpäätöksen joko vapaaehtoisesti tai paikallisten säädösten vaatimuksesta” (KHT Media 2011, 518.) Eli näistä selviää, että IAS 27-standardia sovellettiin sekä konsernitilinpäätöksissä että erillistilinpäätöksissä (KHT Media 2011, 518–527.)

IAS 27 Konserni- ja erillistilinpäätösstandardi ohjeisti, missä tapauksissa emoyrityksen tuli liittää toinen yhtiö konsernitilinpäätökseensä, kuinka tilittää omistussuhteiden muutos ja kuinka valmistaa erillistilinpäätöksiä ja näihin liittyviä liitteitä. Konsernitilinpäätöksen laajuus-osiossa selvitettiin, että emoyrityksen kaikki tytäryritykset tuli liittää konsernitilinpäätökseen. Siihen oli kuitenkin lisätty poikkeuksena, että mikäli tytäryritys on hankittu myytäväksi ja se täyttää IFRS 5 Myytävänä olevat pitkäaikaiset omaisuuserät ja lopetetut toiminnot -standardin ehdot, sitä on käsiteltävä IFRS 5-standardin mukaisesti (KHT Media 2011, 519.)

Lisäksi IAS 27-standardin laajuusosiossa 13 kerrotaan, että IAS 27 mukaisen määräysvallan oletettiin toteutuvan silloin, kun emoyritys omisti suoraan tai tytäryritysten kautta välillisesti enemmän kuin puolet äänivallasta. Tähän kohtaan liittyi poikkeus, että mikäli pystyttiin osoittamaan, että tällainen omistus ei saanut aikaan määräysvaltaa, emoyrityksen ei tarvinnut liittää kyseistä yritystä konsernitilinpäätökseensä. Tässä kohtaa tekstissä viitattiin SIC-

12 Konsernitilinpäätös – Erityistä tarkoitusta varten perustetut yksiköt-tulkintaohjeeseen. Määräysvallan kerrottiin toteutuvan myös silloin, kun emoyritys omisti puolet tai vähemmän kuin puolet äänivallasta yhteisössä, kun sillä oli oikeus enempään kuin puoleen äänivallasta toisten sijoittajien kanssa tehdyn sopimuksen perusteella (KHT Media 2011, 519.)

3.2.1 IAS 27 Konsernitilinpäätös ja erillistilinpäätös -standardin avainmääritelmät

Tilinpäätöksen käyttäjät tarvitsevat tietoa konsernin taloudellisesta asemasta, liiketoiminnan tuloksesta, sekä konsernin taloudellisen aseman muutoksesta. IAS 27 Konserni- ja erillistilinpäätös-standardilla oli nimensä mukaisesti kaksi tarkoitusta. Ensimmäinen oli konsernitilinpäätöksen laatiminen ja esittäminen ja toinen tytäryhtiöihin, osakkuusyhtiöihin ja yhteistyökumppaneihin tehtyjen sijoitusten esittäminen tilinpäätöksessä (Deloitte.) IAS 27-standardin avainmääritelmiä olivat:

Konsernitilinpäätös on konsernista laadittu tilinpäätös, joka esitetään niin kuin se olisi yhden taloudellisen kokonaisuuden tilinpäätös.

Tytäryritys on toisen yhteisön määräysvallassa oleva yksikkö, joka voi olla myös muu kuin osakeyhtiömuotoinen yksikkö, esimerkiksi henkilöyhtiö.

Emoyritys on yhteisö, jolla on yksi tai useampia tytäryhtiöitä.

Konserni on emoyritys ja sen kaikki tytäryhtiöt.

Määräysvalta on oikeus määrätä yrityksen talouden ja liiketoiminnan periaatteita saadakseen hyötyä sen toiminnasta.

Määräysvallattomien omistajien osuus on tytäryhtiön oma pääoma, joka ei kuulu välittömästi eikä välillisesti emoyritykselle.

Erillistilinpäätös on emoyrityksen, osakkuusyhtiön sijoittajayhtiön tai yhteisessä määräysvallassa olevan yksikön osapuolen esittämä tilinpäätös, jossa kyseisten sijoitusten kirjanpitokäsittely perustuu suoraan oman pääoman sijoitukseen, sen sijaan, että se perustuisi sijoituskohteiden esittämiseen tuloksessa ja nettovarallisuudessa (KHT Media 2011, 518.)

3.3 SIC-12 Konsernitilinpäätös – erityistä tarkoitusta varten perustetut yksiköt

SIC-12-tulkintaohjeessa oli ainoastaan 10 kappaletta tekstiä. Aluksi ohjeessa selvitettiin, mikä oli siinä käsiteltävä asia. Tässä kohdassa selitettiin, että erityistä tarkoitusta varten perustettu yksikkö SPE *Special Purpose Entity* voi olla osakeyhtiö, säätiö, henkilöyhtiö tai

rekisteröimätön yksikkö. Yksikkö on saatettu perustaa nimensä mukaisesti erityisesti ja ennalta määrättyä tarkoitusta varten esim. hoitamaan tiettyä vuokrasopimusta tms. Tulkinohje kertoi, missä tilanteissa tällaiset erityistä tarkoitusta varten perustetut yksiköt tuli yhdistellä konsernitilinpäätökseen. Tämä tehtiin silloin, kun voitiin osoittaa, että yksikkö on yhteisön määräysvallassa. Mikäli yhteisö oli etukäteen määrännyt yksikön toiminnasta, esim. yritystä perustettaessa, määräysvalta saattoi toteutua. Määräysvalta saattoi myös toteutua, vaikka yhteisö omisti enintään puolet yksikön äänivallasta tai vaikka vain pienen osuuden yksikön omasta pääomasta (KHT Media 2011, 950.)

3.4 IAS 27 Erillistilinpäätös

IAS 27 Konsernitilinpäätös ja erillistilinpäätös -standardin korvasivat IAS 27 Erillistilinpäätös ja IFRS 10 Konsernitilinpäätös 1.5.2011. IAS 27 Erillistilinpäätös sisältää 20 kappaletta tekstiä (IAS 27 2011.) Esittelykappaleessa on kerrottu, että standardi sisältää tilinpäätös- ja liitetietovaatimuksia sijoituksille tytäryhtiöissä sekä yhteis- ja osakkuusyrietyksille niissä tilanteissa, kun yhteisö valmistele erillistilinpäätöstä. Erillistilinpäätös esitetään konsernitilinpäätöksen lisäksi tai täydentämään tilinpäätöstä, joissa sijoitukset osakkuusyrietyksissä tai yhteisyrietyksissä on tilitetty pääomaosuusmenetelmällä (IAS 27 IN1.) Määritelmä *Pääomaosuusmenetelmä* perustellaan IAS 28 Sijoitukset osakkuusyrietyksiin -standardin kohdassa 3. Sen mukaan pääomaosuusmääritelmän mukaan sijoitus kirjataan alun perin hankintamennon määräisenä ja tämän jälkeen sitä oikaistaan hankinta-ajankohdan jälkeen tapahtuneella muutoksella sijoittajayrietyksen osuudessa sijoituskohteen nettovarallisuudesta. Sijoittajayrietyks kirjaa osuutensa tulosvaikutteisesti sijoituskohteen voitosta tai tappiosta (IAS 28 1989, 3.)

3.5 IFRS 10 Konsernitilinpäätös

Toukokuussa 2011 IASB julkisti uuden IFRS 10 Konsernitilinpäätös -standardin. Standardi korvasi IAS 27 Konsernitilinpäätös ja erillistilinpäätös -standardin (IFRS 10 2011, 1.) Samaan aikaan julkistettiin toinen uusi IFRS 12 Konsernitilinpäätöksen liitetietovaatimukset -standardi, joka korvasi IAS 27:n liitetietovaatimuksia (IFRS 10 A370.) IFRS 10-standardissa on 25 kappaletta tekstiä. Näiden lisäksi standardissa on 6 liitettä, joiden sivumäärä yhteensä on 44 (IFRS 10 2011.)

4 Tutkimusmenetelmä ja -aineisto

”Tutkimusta ei tehdä ilman aineistoa, eikä hyvää tutkimusta tehdä ilman hyvää tutkimusaineistoa.” (Aaltola & Valli 2007a, 12.) Saman tekijän mukaan on tärkeää pitää tutkimuksen tavoite tutkimusta tehdessä mielessään sekä varmistaa, että tutkimustavoite on tarpeeksi tarkkaan rajattu. Tutkimus on tehty IFRS-standardien teknisellä kielellä eikä syvenny käytännön tasoon. Tämä johtuu yksinkertaisesti siitä, että tutkimustavoitteeni oli muutoksen syyn selvittäminen standardissa.

4.1 Tutkimusmenetelmä

”Laadullisessa tutkimuksessa aineiston keruu ja käsittely kietoutuvat yhteen.” (Aaltola & Valli 2007a, 22.) Koska tutkimuksella ei ole aineistonaan itse suoritettua kyselyä tai muulla tavalla itse kerättyä ”uutta tietoa”, tutkimusaineisto perustuu hyvin laajalti standardeihin ja niitä ympäröivien asianosaisten sivustoilta löytyvään materiaaliin. ”Laadullinen tutkimus prosessina: lähelle tutkittavaa kohdetta vievien aineistonkeruumenetelmien avulla tutkittavaan ilmiöön liittyvä arvoitus avautuu vähitellen ja myös tutkimusmenetelmälliset ratkaisut täsmentyvät.” (Aaltola & Valli 2007a, 70.) Selvittely eri faktojen välillä johti johtopäätökseen, jonka avulla tutkimus eteni vaihe vaiheelta pidemmälle. Eli tässä tutkimuksessa aineistoa ei kerätty ensin valmiiksi ja sitten analysoitu ja käsitelty. Tutkimuksessa kerättiin aineisto, analysoitiin ja käsiteltiin ja sitten edettiin hankkimaan lisäaineistoa. Täsmäntyyppinen tutkimusaineiston keruu asetti haasteensa tutkimuksen rajoissa pysymiselle.

Kuitenkin tutkimusta tehdessäni huomasin entistä enemmän syventyväni löytyviin tietoihin, koska itse ymmärsin sen syvemmin jo aiemmin käsitellyn aineiston ansiosta. Kari Kiviniemen kirjoitus kertookin, että tutkijalta vaaditaan valmiuksia tutkimuksellisiin uudelleenlinjauksiin tutkimuksen kuluessa ja tutkijan oman tietoisuuden kehittyessä (Aaltola & Valli 2007b, 70.)

Tutkimuksen alussa selvitin tutkimuskysymyksiin johtavia asioita. Nopeasti kävin läpi tutkimuskysymyksiin liittyvät tekijät eli organisaatiot, kuten IASB ja IFRS Foundation. Koska tutkimuskysymys liittyy standardiin, oli myös aiheellista selvittää mitkä IFRS-normiston peruseriaatteet ovat. Luonnollisesti muutettu standardi on jollain tavalla näitä periaatteita vastaan, jotta se on katsottu aiheelliseksi muuttaa. Muutosprosessi on myös selvitetty, kos-

ka on tärkeää nähdä miten standardin muutos on edennyt ja mitkä tekijät siihen ovat vaikuttaneet.

4.2 Tutkimusaineisto

Tutkimusta tehdessä on käytetty hyväksi IFRS Foundationin sivuilta löytyvää IASB:n 5 kokousmuistiinpanoa. Kokousmuistiinpanoista on käytetty niitä osia, jotka ovat liittyneet konsernitilinpäätösprojektiin. Nämä osat ovat jokainen 1-2 sivun pituisia. Kokousmuistiinpanon tukena on käytetty hyväksi IFRS Foundationin sivuilta löytyviä näiden kokousten konsernitilinpäätöstä koskevia liitteitä. Lisäksi aineistoon kuuluvat FCAG:n loppuanalyysi, jonka pituus on 37 sivua sekä FCAG:n kirje G20:lle, jonka pituus on 8 sivua. FCAG *Financial Crisis Advisory Group* on entinen taho, jonka FASB perusti finanssikriisin aikaan. Merkittäviä muutoksia tarkasteltaessa on käytetty hyväksi ED 10-standardiluonnosta sekä uutta julkaistua IFRS 10-standardia. Päätin myös käyttää näiden lisäksi hyväkseni yhden podcastin eli haastattelunauhoituksen, joka koskee IFRS 10 ja IFRS 12 -standardeja. Podcastin pituus on 8 minuuttia, josta 4 minuuttia koski omaa tutkimusaiheeni. Haastattelun antavat IASB:n jäsen John Smith ja konsolidointiprojektin päällikkö Jana Streckenbach. Alla olevassa taulukossa näkyy tutkimusaineisto listattuna.

Taulukko 2. Tutkimusaineisto

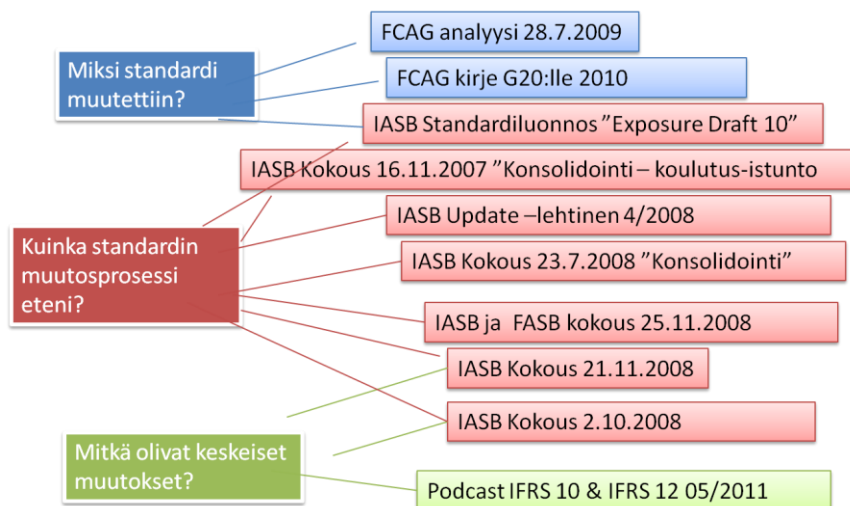
Aineisto	Julkaisupvm	Pituus	Lisäaineisto
IASB Kokousmuistiinpano	16.11.2007	1 sivu	
IASB Kokousmuistiinpano	23.7.2008	2 sivua	Liite: 30 sivua
IASB Kokousmuistiinpano "IASB ja FASB kokous"	25.11.2008	51 sivua	
IASB Kokousmuistiinpano	2.10.2008	2 sivua	2 Liitettä: 33 sivua
IASB Kokousmuistiinpano	21.11.2008	2 sivua	7 Liitettä: 42 sivua
IASB Standardiluonnos "Exposure Draft 10"	12/2008	56 sivua	
IASB Update	4/2008	5 sivua	
FCAG loppuraportti	28.7.2009	37 sivua	
FCAG kirje G20:lle	2010	8 sivua	
IFRS Säätiön podcast : IFRS 10 & IFRS 12.	05/2011	8 min	

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, mikä johti standardin muutokseen ja miten muutosprosessi eteni. Lisäksi tarkoitus oli listata merkittävimmät muutokset uuden ja vanhan standardin välillä.

4.3 Tutkimusaineiston käsittely

Tutkimusaineisto on lajiteltu vanhasta uuteen. Vanhimmat aineistoon kuuluvat dokumentit ovat 5 kokousmuistiinpanoa ja yksi IASB:n kuukausittainen Update-lehtinen. Nämä materiaalit ovat yhteensä 62 sivua. Näiden liitteiden sivumäärä on 105. Liitteistä monet ovat käytännön esimerkkejä, joista käyttäjät voivat nähdä muutosehdotusten vaikutukset demonstroituna. Kaikkia liitteitä en siis ole suinkaan käyttänyt tutkimuksessani. Liitteistä eniten käytin IASB kokouksen 21.11.2008 liitettä 6. Kyseinen liite on working draft eli IASB:n henkilökunnan kehitlemä standardiluonnos uudesta konsernitilinpäätösstandardista.

Kokousmuistiinpanot ja standardiluonnos Exposure Draft 10 selvittävät muutoksen syyn, 5 kokousmuistiinpanoa ja 1 Update -lehtinen muutosprosessin etenemisen sekä podcast ja 2 kokousmuistiinpanoa keskeisimmät muutokset. Koska standardin muutoksen kehitys on keskustelupohjaista, sopii tutkimusaineistoni tutkimuskysymysten vastaamiseen erinomaisesti. Kuvio 2. Tutkimusaineiston lajittelu esittääkin, kuinka aineistoon kuuluvat eri dokumentit on jaettu vastaamaan tutkimuskysymyksiä:

Kuvio 2. Tutkimusaineisto lajittelu

5 Tutkimuksen toteutus

Tässä luvussa on kuvattu tutkimusongelmien tuloksia. Seuraavissa alaluvuissa esittelen sivulla 3 olevan Taulukko 1. Peittomatriisiin mukaisesti tutkimustuloksia. Tutkimustuloksia on lähdetty selvittämään aikajanassa eli kuinka aluksi ilmeni tarve muutokseen, miten muutos lähdettiin toteuttamaan ja mihin muutoksiin lopuksi päädyttiin. Standardeihin tehdyistä muutoksista olen kuitenkin kuvannut keskeisimmät muutokset.

5.1 Ongelmia IAS 27:n ja SIC-12:n kanssa

Konsolidointiprojekti oli ollut IASB:n projektilistoilla jo vuodesta 2002 lähtien ja finanssikriisin sattuessa se päätettiin toteuttaa kiihdytetyllä nopeudella vuonna 2008 (IASB Kokous 23.7.2008, 1.) Konsolidointiprojektin tarkoituksena oli oikaista määräysvallan määritelmä ja tehostaa siihen liittyviä tilinpäätöksessä esitettäviä tietoja. Projekti saatiin päätökseen uuden IFRS 10-standardin julkaisemisen jälkeen toukokuussa 2011 (IFRS Foundation d.)

Viimeaikainen finanssikriisi on korostanut tarvetta parempiin tilinpäätöksen yhteydessä esitettäviin liitetietoihin, jotka osoittavat raportoivan yhteisön osallisuuden erikoista tarkoitusta varten perustettuihin yksikköihin. Lisäksi moni osapuoli on pyytänyt IASB:ta harkitsemaan, pitäisikö yhteisöjen olla konsernitilinpäätöskokonaisuuden ulkopuolella. Näiden huolien valossa, IASB on luonut projektin tarkistaakseen kokonaisuutta, tilinpäätös- ja esitettäviä lisätietovaatimuksia, konsernitilinpäätöksille. (IASB Kokous 23.7.2008, 1.)

Konsernit saattoivat tulkita IAS 27:ä ja SIC – 12:ta eri tavoin ja se puolestaan haittasi konsernitilinpäätösten keskinäistä vertailtavuutta. Esimerkiksi yritykset vaihtelivat määräysvallan konseptin soveltamista tilanteissa, joissa yritys hallitsee toista yritystä, vaikka sillä ei ole äänienemmistöä. Sama tilanne toistui myös ”agency relationshipseissa” eli edustussuhteissa (Podcast of IFRS 10 & IFRS 12.) Agency relationships tarkoittaa yritystä, joka toimii toisen tahon edun vuoksi. ”Kun sijoittaja vuokraa toisen osapuolen toimimaan puolestaan, kuten tekemään sijoituspäätöksiä, sijoittaja siirtää osan päätöksentekoa vallasta tälle osapuolelle” (IASB Kokous 21.11.2008, Liite 1.) Vuonna 2007 alkunsa saaneen maailmanlaajuisen talouskriisin myötä tuli ilmi, että taseen ulkopuolelle jäävät seikat (kuten arvopaperistami-

nen) haittasivat tilinpäätösten läpinäkyvyyttä. Tämä taas altisti sijoittajia riskeille, joista he eivät olleet tietoisia (IFRS 10 2011, IN4.)

IASB:n julkaisema ED 10-standardiluonnoksen tarkoituksena oli uuden standardin myötä parantaa määräysvallan määritelmää sekä siihen liittyviä soveltamisohjeita. Tarkoituksena oli sen myötä päästä tulokseen, että sama määräysvaltamääritelmä pätee kaikkiin yrityksiin. Lisäksi ED 10:n tarkoituksena oli parantaa liitetietovaatimuksia, jotta tilinpäätösten käyttäjät eli useimmin sijoittajat saavat siitä tarpeellista tietoa (ED 10 2008, 5.)

IASB:n jäsen John Smith ja konsolidointiprojektin projektipäällikkö Jana Streckenbach kertoivat tutkimusaineistoon kuuluvassa podcastissa, että määräysvallan soveltamisen kanssa ilmeni ongelmia, sillä IAS 27 ja SIC-12 aiheuttivat keskenään ristiriitoja. IAS 27 perusteli määräysvaltaa oikeutena määrätä toisen yrityksen talouden ja liiketoiminnan periaatteita. Tulkintaohje SIC-12 keskittyi puolestaan riskeihin ja palkkioihin. Molemmat painottivat määräysvallan määritelmää keskenään eri tavoin. Tilannetta huononsi se, ettei kummassakaan näistä ohjeistettu selkeästi sitä, miten päätellään, kuuluuko yritys standardin vai tulkintaohjeen laajuuteen. SIC-12 perustui ohjeistukseen erityistä tarkoitusta varten perustettuihin yrityksiin. Sen mukaan emoyhtiöllä on oikeus suurimmille riskeille ja palkkioille, mikäli emoyrityksellä on määräysvalta tytäryritykseen. Tässä kohtaa syntyi konflikteja ja myös väärinkäyttöä, sillä yritykset rakensivat tämän avulla mahdollisuuksia saavuttaakseen haluttuja taloudellisia tuloksia (IFRS Säätöön podcast 2011, 8min.)

5.2 Finanssikriisi ja sen vaikutus muutoksessa

Opinnäytteen kirjoitusvaiheessa minulle tuli usein vastaan eri dokumenteissa, että finanssikriisi oli muutoksen aiheuttaja. Finanssikriisi, joka sai alkunsa vuonna 2007, oli maailmanlaajuinen. IASB ja FASB julkistivat yhteistyönsä finanssikriisin kirjanpitoon liittyvien tekijöiden selvittämiseksi sekä niistä ilmenneiden ongelmien ratkaisemiseksi lokakuussa 2008 (FASB ja IASB kokous 25.11.2008, 1.) Yhteistyön tarkoitus oli yhdistää voimat, jotta ongelmat selviäisivät kansainvälisellä tasolla. Yhdeksi talouskriisin kirjanpitoon liittyviksi seikoiksi paljastui konsernitilinpäätösstandardin ja siihen liittyvän ohjeistuksen epä johdonmukaisuus. Finanssikriisiä varten IASB ja FASB perustivat FCAG:n (Financial Crisis Advisory Group), joka toteutti kyselyn. Kyselyn vastaajat ottivat kantaa siihen, miten heidän mielestään puutteet tilinpäätöskäytännössä ovat omalta osaltaan vaikuttaneet kriisiin.

FCAG teki kyselyn vastauksista analyysin ja antoi suosituksensa IASB:lle standardin muutokseen ja muutoskohtiin. Raportissa analysoidaan tutkimuksen tuloksia ja tehdään näistä johtopäätökset. Tämän lisäksi raportissa annetaan FASB:lle ja IASB:lle muutossuosituksia, joita heidän tulisi analyysin mukaan kansainvälisessä tilinpäätöksessä. FCAG:n lopullisessa raportissa kerrottiin, että osa heidän kyselynsä avulla tehdyn tutkimuksen vastaajista oli sitä mieltä, että yritykset kätkevät taseen ulkopuolisiin kohtiin liittyvät riskit konserniyhdistelyjen avulla. Kohteita ei saisi olla taseen ulkopuolella, jos niihin liittyvät taloudelliset resurssit tai velat (FCAG Analyysi 28.7.2009.)

Toinen mainittu kohta raportissa viittasi erityistä tarkoitusta varten perustettuja yksiköitä koskeviin liitteisiin. Sen mukaan monien vastaajien mielestä uusia mahdollisia tilinpäätöksessä esitettäviä liitetietovaatimuksia tulisi kehittää osana jo olemassa olevien vaatimusten kokonaisuutta. Mikäli uusia vaatimuksia lisättäisiin sellaisenaan jo olemassa oleviin laajoihin tilinpäätöksessä esitettäviin tietoihin, ne kuormittaisivat käyttäjiä hajanaisilla ja epätarkoilla tiedoilla (FCAG Analyysi 28.7.2009.)

5.3 Uuden standardin kehittäminen

Muutoksen jälkeen perustettiin uusi IFRS 10 Konsernitilinpäätös -standardi ja IAS 27 nimettiin erillistilinpäätös -standardiksi. SIC – 12-tulkintaohje poistettiin käytöstä. Kokous, jonka IASB piti 23.7.2008, koski uuden standardin ”Working draftia” eli luonnosta. Kokousmuistiinpanoissa esiteltiin hallitukselle uuden standardin työstämisvaihetta. Ennen sen esittämistä kuitenkin pohjustettiin, että hallitus oli pyytänyt henkilökuntaa kehittämään uuden IFRS-standardin, joka korvaisi IAS 27 Konsernitilinpäätös ja erillistilinpäätös -standardin ja SIC-12 Konsernitilinpäätös – Erityistä tarkoitusta varten perustetut yksikötulkintaohjeen. Konsolidointiprojektin kerrottiin tulleen tärkeämmäksi meneillään olleen finanssikriisin vuoksi. Muun muassa sääntelyviranomaiset epäilivät, ettei sillä hetkellä voimassaoleva arvopaperistamiseen liittyvä kirjanpito ja joskus tätä varten käytetyt työkalut olleet toimivat. Sääntelyviranomaiset myös pyysivät henkilökuntaa tarkistamaan ovatko liitevaatimukset, jotka koskevat arvopaperistamista, takuita, erityistä tarkoitusta varten perustettuja yksiköitä ja strukturoituja sijoitustuotteita riittävät.

Liitetietovaatimusten parantamisen lähtökohtana oli se, että käyttäjä pystyi arvioimaan konsernin rakennetta sekä asetettujen rajoitusten luonnetta ja taloudellista vaikutusta niihin konsernin varoihin ja velkoihin, jotka ovat sidoksissa tytäryhtiöihin (IASB Kokous

21.11.2008, Liite 6.) Tämän avulla sijoittaja saattaa nähdä, mitkä tytäryhtiöön sidotut varat ja kassavirrat ovat emoyhtiön käytettävissä.

Ensimmäinen luonnos, joka esiteltiin hallitukselle tässä kokouksessa, sisälsikin juuri näitä pyydettyjä muutoksia. Kokouksessa saatujen kommenttien mukaan henkilökunta kehitteli working drafia paremmaksi. Kaiken kaikkiaan pohja uudelle standardille oli kuitenkin se, että IAS 27 ja SIC 12 eivät sinällään olleet virheellisiä tai epätäydellisiä vaan tarkoitus oli luoda uusi standardi, joka muodostaa paremman kokonaisuuden. Ensimmäinen luonnos sisälsi kaikkia alustavia päätöksiä, joita hallitus oli tehnyt konsolidointiprojektissa. Se keskittyikin raportoivan yhtiön konsernitilinpäätösvaatimuksiin. Siinä listattiin projektin tavoitteita seuraavasti:

- kuinka tunnistaa olosuhteita, joissa raportoivan yhtiön tulee yhdistellä toisen yhtiön tilinpäätöksiä omiinsa
- määritellä tilinpäätös- ja liitetietovaatimuksia konsernitilinpäätöksille (IASB Kokous 21.11.2008, Liite 6.)

Luonnoksessa esiteltiin ne seikat, jotka sen ”scope” eli laajuus sisälsi ja ne seikat, joita se jätti pois. Luonnokseen sisältyviä asioita olivat mm. konsernitilinpäätöksen määritelmä; konsernista laadittu tilinpäätös, joka esitetään niin kuin se olisi yksittäisen yrityksen tilinpäätös. Emoyhtiön tulee esittää konsernitilinpäätöksessään varat ja velat huolimatta siitä, harjoittaako emoyhtiö toimintaansa yksittäisessä yrityksessä taikka erillisten yritysten kautta. Näin ollen konsernitilinpäätös esittää emoyhtiön ja sen tytäryhtiöiden varat ja velat niiden juridisesta rakenteesta riippumatta.

5.4 ”Legal entity” eli juridinen yksikkö

Luonnos määrittelee myös sanan ”legal entity” eli ”juridinen yksikkö”. Juridinen yksikkö voi olla esimerkiksi yhtiö, jolla on itsellään oikeudellinen vastuu. Juridiset yksiköt ovat niitä yrityksiä, joita raportoiva yhtiö saattaa yhdistellä. Tämän vuoksi määritelmä juridisesta yksiköstä katsottiin tärkeäksi lisätä luonnokseen. ”Juridinen yksikkö on sellainen, joka voi vedota omistusoikeuden varoihin ja joka ottaa velkoja omiin nimiin.” (IASB Kokous 21.11.2008, Liite 6.) Näitä voivat olla mm organisaatiot ja osakkuudet.

”Juridinen yksikkö” on tässä asiayhteydessä uusi yritys, jolla on samat juridiset oikeudet kuin muilla yrityksillä. Jotta tämä yritys kuitenkin palvelisi mahdollisimman hyvin erityistä tarkoitusta varten perustetun yksikön toimikuvaa, sen oikeudet rajoitetaan perustusvaiheessa. Tämä on mahdollista mm. lisäämällä yrityksen perustusasiakirjoihin mahdollisimman tarkasti erityisehtoja. Ehdot voivat rajoittaa yrityksen toimintaa mm. sijoitusten ja toimintojen suhteen. Perustajaosapuoli voi esimerkiksi lisätä yrityksen perustusasiakirjaan ehdon, ettei yritys voi tehdä sijoituksia uuteen alaan ilman sen omistajien lupaa. Näitä ehtoja on mahdotonta tai hyvin vaikeaa muuttaa jälkeenpäin.

5.5 Uusi määräysvallan määritelmä

Konsolidointiprojektin yhtenä alkuperäisenä tarkoituksena oli tarkistaa määräysvallan määritelmää. Katsottiin, että määräysvallan määritelmä ei ole yhdenmukainen entisessä IAS 27:ssa ja SIC-12:ssa. IAS 27:ssa määräysvaltaa sovellettiin yrityskokonaisuudelle, jolle konsernitilinpäätös laadittiin. SIC 12:ssa se puolestaan perustui riskeihin ja palkkioihin. Luonnoksen funktio olikin poistaa tämä epä johdonmukaisuus yhdenmukaistaen määräysvallan määritelmää kaikille yrityksille.

IAS 27:ssa määräysvalta perustui valtaan ohjata taloudellisia ja toiminnollisia yrityksen periaatteita. Määräysvallan määritelmä muutettiin niin, että uusi määräysvalta ei perustu siihen, että se hankitaan strategisilla taloudellisilla ja toiminnollisilla periaatteilla. Uuden määräysvallan määritelmän mukaan raportoiva yritys voi hallita toista yritystä monella eri tavalla. Eli jo olemassa olleen määräysvallan määritelmään lisättiin se, että yrityksen ei tarvitse suoraan hallita toista yritystä.

Määräysvallan määritelmä, joka perustui toisen yrityksen strategisten toiminnallisten ja taloudellisten periaatteiden hallintaan, pidettiin ennallaan. Uskottiin, että sillä tavalla raportoiva yritys voi ohjata toisen yrityksen jokapäiväisiä toimintoja huolimatta siitä, onko päätökset niistä tehty suoraan vai valtuuttamalla toista tahoa. Tässä tapauksessa raportoivalla yrityksellä on valtaa käyttää tai hallinnoida sen senhetkisiä varoja tai velkoja omaksi eduksi.

Tällainen määräysvalta voidaan usein saavuttaa äänienemmistöllä. Kuitenkaan äänienemmistö ei ole edellytys määräysvallan saavuttamiselle. Näin on mahdollista esimerkiksi tilanteissa, joissa raportoiva yritys ei omista äänienemmistöä, mutta kenelläkään muulla taholla ei myöskään ole määrävää äänienemmistöä. Tällaiselle tilanteelle esitettiin sellainen esi-

merkkutilanne, jossa muut omistajat omistavat vähemmän ääniä kuin raportoivalla yhtiöllä yksinään yhteensä. Luonnoksen tekijät uskoivat vahvasti, että IAS 27:n vaatimus saattoi johtaa siihen, että raportoivan yrityksen katsottiin omaavan määräysvaltaa toiseen yritykseen, vaikka se omistaisi mahdollisia arvottomia äänioikeuksia. Juuri tämän mahdollisuuden vuoksi oli riskinä, että yritykset saattoivat jättää näitä taseen ulkopuolelle.

”Raportoivalla yrityksellä on määräysvaltaa erityistä tarkoitusta varten perustettuun yritykseen, kun sillä on valtaa hyödyntää sen varoja ja velkoja samalla tavalla kuin omiaan.”

(IASB Kokous 21.11.2008, liite 6.) Uusi määräysvalta, joka pystytään saavuttamaan myös ilman strategisia toiminnallisia ja taloudellisia periaatteita perustuu siihen, että raportoivalla yrityksellä on oikeus käyttää tai hallita toisen yrityksen varoja ja velkoja niin, että se hyötyy niistä. Tämä tapahtuu huolimatta siitä, kuinka raportoiva yritys on hankkinut määräysvallan. Vaikka määräysvallan määrittäminen on luonnoksessa selkeästi aseteltu, sen määrittäminen vaatii kuitenkin päättelykykyä. Raportoivalla yrityksellä voi olla määräysvaltaa erityistä tarkoitusta varten perustettuun yritykseen monella tavalla. Myös taustalla olevat olosuhteet voivat muuttua jatkuvasti. Luonnoksen mukaan määräysvaltaa täytyy arvioida jatkuvasti. Ei riitä, että raportoiva yritys määrittelee, onko sillä määräysvaltaa toiseen yritykseen, kun se perustaa sen. Sen täytyy lisäksi jatkuvasti seurata, onko se saavuttanut määräysvaltaa toiseen yritykseen, jota se ei ole aikaisemmin hallinnut, tai menettänyt määräysvaltaa toisessa yrityksessä, jota se on aiemmin hallinnut.

Määräysvaltaa arvioidessa raportoiva yritys tutkii, täyttyvätkö määräysvallan vaatimukset toiseen yritykseen. Ensimmäinen vaatimus on, että se on altis eduille eli ”benefits”. ED 10-standardiluonnoksessa ja myöhemmin itse uudessa standardissa sana ”benefits” korvattiin sanalla ”returns” eli palautukset. Sanalla ”benefits” uskottiin luovan mielikuvaa ainoastaan positiivisesta tuloksesta kun sana ”returns” tarkoittaa sekä tulosta että tappiota. Toinen vaatimus on, että raportoivalla yrityksellä on valtaa tehdä valintoja, jotka vaikuttavat toisen yrityksen tuottamiin palautuksiin. Luonnoksen tekijät olivat sitoutuneet määräysvallan määritelmän oikaisemisen lisäksi liitetietovaatimusten tarkistamiseen. Ehdotettuja liitetietovaatimuksia tulikin useita lisää. Näistä kehittyi uusi IFRS 12 Tilinpäätöksessä esitettävät tiedot osuuksista muissa yhteisöissä -standardi.

Vielä alkuperäisessä henkilökunnan luonnoksessa käytettiin termiä ”benefits”. Sen mukaan määräysvallan määritelmä vaatii sen, että raportoiva yritys hyötyy erityistä tarkoitusta var-

ten perustetusta yksiköstä käyttämällä määräysvaltaansa sen toimintaan. Se määrittelee sanan benefitsin näin: ”Benefits eli hyödyt ovat palautuksia, joihin raportoiva yritys on oikeutettu osallisuudestaan erityistä tarkoitusta varten perustettuun yksikköön. Tällaisen yksikön palautukset jaetaan sijoittajien kesken. Palautukset voidaan jakaa sijoittajakohtaisen sopimuksen mukaisesti joko kiinteänä tai sijoituksen tuottavuuden mukaan. Raportoivan yrityksen tulee saada palautuksia erityistä tarkoitusta varten perustetun yksikön taloudellisen suorituskyvyn mukaan.”

5.6 Erillistilinpäätös

Uusi standardi IFRS 10 nimettiin konsernitilinpäätösstandardiksi. Vanha IAS 27 korvattiin IFRS 10:llä ja uusi IAS 27 nimettiin Erillistilinpäätösstandardiksi. Näin päätettiin tehdä, sillä finanssikriisissä korostettiin konsernitilinpäätösstandardin parantamis- ja yhtenäistämistarpeesta. IASB henkilökunta oli sitä mieltä, että uuden konsernitilinpäätösstandardin julkaisu niin, että toinen osa vanhasta IAS 27-standardista olisi kokonaan erotettu, tekisi kokonaisuudesta selkeämmän. IAS 27 Erillistilinpäätösstandardin ohjeistus koostuu ainoastaan yhdeksästä kappaleesta. Tuumittiin, että erillinen standardi sitä varten olisi ehkä liian lyhyt. Tämän vuoksi yhtenä vaihtoehtona ehdotettiin sitä, että erillistilinpäätöskokonaisuus liitettäisiin toiseen standardiin eli etsittäisiin sille uusi ”koti”. Tätä varten ehdotettiin IAS 39 Rahoitusinstrumentit: kirjaaminen ja arvostaminen -standardi. Sen haittapuolena kuitenkin listattiin se, että jo ennestään 300-sivuiseen standardiin ohjeistusten lisääminen tekisi siitä liian pitkän. Tällöin sen käyttäjien olisi vaikeaa löytää erillistilinpäätöstä koskevaa ohjeistusta siitä.

5.7 Exosure Draft 10 -standardiluonnos

IASB kiihdytti konsolidointiprojektiaan vuonna 2008. Tämä johtui finanssikriisin korostamasta tarpeesta käsitellä muun muassa seuraavia seikkoja:

- määräysvallan määritelmän käsittelyssä ilmeni vaihtelevia näkemyksiä
- tietyntapaisten ei-konsolidoitujen yhtiöiden käsittelystä ei ollut tarpeeksi liitetietovaatimuksia
- se, milloin yritysten tuli soveltaa IAS 27:ä ja milloin SIC-12:ta, saattoi olla toisinaan vaikeaa, sillä osa SIC-12:n vaatimuksista näytti perustuvan eri periaatteisiin.

ED 10 julkaistiin joulukuussa 2008 ja siihen pyydettiin kommenttikirjeitä maaliskuuhun 2009 mennessä. Jo ED:n julkaisun kanssa kiirehdyttiin, sillä kyseisen luonnoksen julkaisusta päätettiin saman vuoden maaliskuussa.

Koska projektin tarkoituksena on enemmänkin nykyisten vaatimusten kehittäminen kuin standardin perusteellinen uudistus, hallitus päätti julkaista seuraavana ”due process” dokumenttina suoraan standardiluonnoksen. Hallitus katsoo, että on tehokkaampaa esittää hallitukselle suoraan kokonaisuutena pakettia kuin pohtia erillisiä seikkoja. (IASB Update 2008, 3.)

Ennen standardiluonnoksen ED 10:n julkaisemista, IASB:n henkilökunta esitteli ”staff draftin” hallitukselle. Tämän tavoitteena oli antaa hallitukselle käsitys siitä, miten alustavat muutokset näkyivät standardin muodossa. Näin hallitus saattoi arvioida alustavien päätösten johdonmukaisuutta sekä vaatia lisäanalyyskejä (IASB Update 07/2008.) Standardiluonnokselle ED 10:lle annettiin lyhyempi vastausaika kuin tavallisesti. Mikäli luonnos olisi julkaistu 1.12.2008 niin kuin alun perin ehdotettiin, vastausaika olisi ollut 110 päivää. Tämä olisi ollut 10 päivää lyhyempi kuin standardiluonnoksilla yleensä. Vastausaika lyheni vielä 18 päivällä, sillä luonnos saatiin julkistettua vasta 18. joulukuuta 2008. Lyhyempi vastausaika perusteltiin sillä, että konsolidointiprojekti oli merkittävä kiireellinen projekti.

Moni kommenttikirjeiden vastaajista epäili, että koska IASB kiirehti projektin kanssa, eikä ollut ehtinyt tehdä kenttätestejä uusille ehdotuksille, sen muutokset eivät välttämättä pitkällä aikavälillä tuota oikeanlaista tulosta. Vastaajien mielestä luonnos oli puutteellinen, sillä se ei ollut kattava. Esimerkiksi SIC-12 kattoi riskejä ja palkkioita ja luonnos ei ottanut siihen mitään kantaa, olivatko SIC-12:n periaatteet myös määräysvaltaan perustuvia. Vastaajat olivat sitä mieltä, että monien yritysten konsernitilinpäätökset muuttuisivat tämän luonnoksen myötä, sillä eri yritykset yhdistettäisiin konsernitilinpäätökseen ja eri yritykset pidettäisiin taseen ulkopuolella kuin aikaisemman standardin perusteella. Tämän vuoksi ehdotettu määräysvallan määritelmä ei ollut vastaajien mielestä oikea (IASB Kokous 21.11.2008, Liite 6.)

5.8 Uusi IFRS 10 Konsernitilinpäätös -standardi

Uusi IFRS 10 konsernitilinpäätös -standardi perustettiin kattamaan IAS 27-standardin konsernitilinpäätösosuuksi. Konsolidointiprojekti päättyi selkeytettyään ehdot määräysval-

lan olemassaololle riippumatta yrityksen liiketoimintatarkoituksesta tai omistajuusmuodosta. Koska uuden standardin kehittämisen lähtökohtana oli se, että IAS 27 on hyvä ja kokonainen standardi, ei lukuisia muutoksia syntynyt.

Merkittävin muutos uudessa standardissa on uusi määräysvallan määritelmä. Tätä määritelmää sovelletaan kaikissa yrityksissä mukaan lukien erityistä tarkoitusta varten perustetut yksiköt. Pääpiirteittäin tämän määräysvallan määritelmän avulla voidaan päättää, kenellä sijoittajista on määräysvalta sijoituskohteensa toimintaan. Aikaisemmin määräysvaltaa olisi päätelty äänienemmistön avulla.

Toinen merkittävä muutos on uusi ”de facto control” konsepti. Tämä tarkoittaa sitä, että sijoittaja on velvollinen yhdistämään sijoitusyrityksensä konsernitilinpäätökseensä. Tämä on voimassa silloin, kun sijoittajalla ei ole äänienemmistöä, mutta se omistaa eniten ääniä muihin yrityksiin nähden. Esimerkiksi yritys omistaa 30 % äänistä ja muut äänet jakaantuvat laajasti monelle eri taholle. Tällöin 30 % on suurin äänimäärä, jonka yksi yritys omistaa.

Lisäksi muutoksen myötä astui voimaan useita uusia liitetietovaatimuksia. Nämä ovat kokonaan oma standardinsa: IFRS 12 Tilinpäätöksessä esitettävän tiedot osuuksista muissa yhteisöissä. Tässä standardissa yhdistettiin konsernitilinpäätöstä koskevien standardien liitetietovaatimuksia.

Jo pelkästään se fakta, että FASB ja IASB tekivät yhteistyötä muun muassa tämän projektin eteen finanssikriisin puhjettua osoittaa, että muutos koettiin erittäin tärkeäksi toteuttaa kansainvälisesti.

6 Pohdinta

Tutkimuksen tarkoitus oli selvittää vastaukset kolmeen seuraavaan kysymykseen:

Miksi konsernitilinpäätösstandardi IAS 27 muutettiin IFRS 10:ksi?

Miten standardin muutosprosessi eteni?

Mitkä ovat keskeisimmät muutokset?

Tulokset osoittivat, että varsinaisesti vanhan standardin perustuksessa ei koettu olevan mitään vikaa. Ainoastaan sen johdonmukaisuus yhdessä tulkintaohjeen kanssa oli puutteellinen ja tätä kautta aiheutti ristiriitaa IFRS-normiston pääperiaatteen kanssa. Läpinäkyvyys ja johdonmukaisuus kärsivät, jos IFRS-standardi ei tarjoa selkeäviivaista ja kattavaa ohjeistusta. Koska IFRS-standardien noudattaminen ei perustu sääntöihin vaan ohjeistukseen, niiden noudattaminen voi olla hyvin pitkälle arviointikyvyn varassa. Tämän vuoksi IFRS-standardin ohjeistuksen tulee olla johdonmukainen, selkeä ja kattava.

IAS 27-standardin ja SIC-12-tulkintaohjeen väliset ohjeistukset menivät osittain päällekkäin ja aiheuttivat hämmennystä tilinpäätösten laatijoille. Konsolidointiprojekti oli otettu IASB:n tehtävälisäksi jo vuodesta 2002. Finanssikriisin vuoksi prosessia päätettiin kiihdyttää vuonna 2008. Finanssikriisin aiheuttajia tutkittiin ja tilinpäätökseen liittyviin ongelmiin liitettiin mm. konsolidointi. Konsolidointi oli kuitenkin yksi sivuseikoista, joka osoittautui finanssikriisin aiheuttajana. Finanssikriisin vuoksi aloitettiin siis usea muukin projekti, kuten esimerkiksi käyvän arvon mukaiseen arvostamiseen liittyvän standardin IFRS 9:n kehittäminen. Tämän vuoksi finanssikriisiin liittyvä tutkimusmateriaali koski näitä finanssikriisin aiheuttaneita pääseikkoja, mikä teki puhtaasti konsolidointiin liittyvää materiaalia vaikeaksi löytää.

Uusi IFRS 10 Konsernitilinpäätös -standardi julkaistiin vuonna 2011 korvaamaan IAS 27-standardin konsernitilinpäätöksen osiota. Merkittävin muutos uudessa standardissa on uusi määräysvallan määritelmä. Tätä määritelmää sovelletaan kaikissa yrityksissä mukaan lukien erityistä tarkoitusta varten perustetut yksiköt. IFRS 10-standardin määräysvallan määritelmän mukaan raportoiva yritys voi hallita toista yritystä monella eri tavalla. Eli IAS 27:n mukaiseen määräysvaltaan lisättiin se, että yrityksen ei tarvitse suoraan hallita toista yritystä.

Toinen merkittävä muutos on uusi ”de facto control” konsepti. Tämä tarkoittaa sitä, että yritys on velvollinen yhdistämään erityistä tarkoitusta varten perustetun yksikön konsernitilinpäätökseensä. Tämä on voimassa silloin, kun yrityksellä ei ole äänenemmistöä, mutta se omistaa eniten ääniä muihin yrityksiin nähden.

6.1 Tutkimuksen luotettavuus ja hyödynnettävyys jatkotutkimuksissa

Tutkimustuloksia voi hyödyntää, mikäli halutaan tutustua kansainväliseen tilinpäätökseen liittyvään toimintatapaan ja arvomaailmaan. Muutokset kansainvälisissä tilinpäätösstandardeissa ovat jatkuvia, sillä niitä kehitetään ja täydennetään ajan saatossa. Tämän vuoksi ehkä nimenomaan tämän työn tutkima muutos ei ole järin merkittävä itsessään IASB:n kokonaisuuteen verrattuna. Kuitenkin muutosprosessi on vaikuttava ja tässä työssä se on selostettu mahdollisimman tarkasti.

Tutkimuksessa on käytetty ainoastaan IASB:n ja FASB:n virallisesti julkistamaa materiaalia. Tutkimus on toteutettu tämän materiaalin lisäksi painetun kirjallisuuden ja muiden IASB:n yhteistyökumppaneiden sivuilta löytyvän aineiston avulla. Tulokset ovat luotettavia tämän vuoksi. Finanssikriisistä on Internetissä saatavilla hyvin laajaa tietoa ja melkein pä jokaisella taholla on oma mielipiteensä sen puhkeamiseen liittyvistä syistä. Tutkimuksessa päätin kuitenkin noudattaa tiukka linjaa siitä, että aineisto pohjautuu faktoihin mielipiteiden sijasta. Tutkimustulosten voi mielestäni näiden asioiden nojalla sanoa olevan luotettavia.

Jatkotutkimusta voisi toteuttaa siitä, miten muutos on onnistunut tai epäonnistunut tulevaisuudessa. Suomessa muutos otettiin EU:n päätöksen mukaisesti vuodesta 2014 käyttöön. Toteutuvatko ne seikat, joihin näiden muutosten avulla pyritään? Eli poistuuko epäjohtonmukaisuus ja lisääntykö läpinäkyvyys konsernitilinpäätöksen niiltä osin, joita muutos koski? Tämä olisi minusta hyvinkin mielenkiintoinen tutkimus lukea. Jatkotutkimusta tehtäessä voitaisiin tarkastella Suomen tai Euroopan yritysten tilinpäätöksiä. Näin siihen saataisiin vielä läheisempää näkökulmaa kuin se, mihin oma tutkimukseni ylettyi.

Toinen jatkotutkimusaihe voisi olla saman muutoksen tarkastelua käytännön tasolla. Tässä tutkimuksessa kyseinen tapa olisi ollut vaikeaa, sillä muutos astuu voimaan Suomessa vasta vuoden 2014 alusta. Käytännön tasolta tarkasteltuna muutos voisi näkyä eri tilanteissa. Tähän tutkimukseen olisi mahdollista käyttää myös haastattelumateriaalia.

6.2 Oman oppimisen pohdinta

Tutkimusprosessi oli mielenkiintoinen ja haastava. Vaikka IFRS-normisto oli minulle ennestään jo jotakuinkin tuttu, tutkimusprosessi lisäsi aiheen syvempää tuntemusta. Tämän lisäksi näin pitkän raportin kirjoittaminen vaati itsekuria, keskittymistä ja ajanhallintaa.

Huomasin tutkimusta tehdessäni, että pelkästään yhdestä tai kahdesta standardista kirjoittaminen osoittautui vaikeaksi. Kaikki standardit, etenkin konsernitilinpäätösstandardi on varsin sidoksissa muihin standardeihin. Tämän vuoksi oli hyvin vaikeaa keskittyä vain IAS 27- ja vain IFRS 10-standardeihin. Tekninen englanninkielinen etenkin kirjanpitoon liittyvä teksti hidasti työn etenemistä, sillä hyvästä englanninkielen taidosta huolimatta minulla ei ollut kirjanpidon englanninkielistä sanastoa hallussa. Hyvin useasti tuotti vaikeuksia löytää oikea sanamuoto tai käännös jollekin tekstille, jotta ymmärtäisin sen. Tässä asiassa auttoi joiltakin osin Suomen kirjanpitolautakunnan julkaisu konsernitilinpäätöksestä.

IASB:n toimintatavan ja tämän nimenomaiseen muutoksen selvittämisen myötä minulle selvisi jatkuvasti uusia asioita. Tutkimuksen alussa minulle oli selvää, mitkä tutkimuskysymykset ovat ja mitä tutkimusaineistoa tulen käyttämään. Kuitenkin tutkimuksen edetessä huomasin, ettei valittuihin tutkimuskysymyksiin löytynyt yksiselitteisiä vastauksia. Esimerkiksi muutoksen syyt löytyvät finanssikriisistä, mutta finanssikriisi ei yksinään selitä kaikkia tehtyjä muutoksia. Lisäksi useinkaan ei finanssikriisiin liittyvässä materiaalissa mainittu konsernitilinpäätöstä suoraan. Sen sijaan taseen ulkopuolelle jäävät asiat ja käyvän arvon mukaisen arvostamisen kautta päädyttiin konsernitilinpäätösstandardin puutteellisuuteen. Muun muassa tämän vuoksi jouduin soveltamaan alakysymyksiä löytämäni tutkimusaineistoon sopiviksi. Samasta syystä tutkimusaineiston rajaaminen oli yhdessä vaiheessa hankalaa ja aikavievää.

Ammatillisesti kehityin IFRS-normiston ja IASB:n toimintatavan hahmottamisessa.

Lähteet

Aaltola, J & Valli, R. 2007a. Ikkunoita tutkimusmetodeihin. 1. Toinen painos. PS-kustannus. Jyväskylä.

Aaltola, J & Valli, R. 2007b. Ikkunoita tutkimusmetodeihin. 2. Toinen painos. PS-kustannus. Jyväskylä.

Alhola, K, Koivikko, A & Rätty, P. 2003. Konsernitilinpäätös ja IAS. E-kirja. Sanoma Pro Oy. Helsinki.

Asetus tiettyjen kansainvälisten tilinpäätösstandardien hyväksymisestä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen N:o (EY) 1606/2002 mukaisesti annetun asetuksen (EY) N:o 1126/2008 muuttamisesta kansainvälisten tilinpäätösstandardien IFRS 10, IFRS 11, IFRS 12, IAS 27 (2011) ja IAS 28 (2011) osalta 1254/2012/EU. Luettavissa: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2012:360:0001:0077>:FI:PDF. Luettu 15.10.2013.

Asetus kansainvälisten tilinpäätösstandardien soveltamisesta 1606/2002/EY. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1606/2002 kansainvälisten tilinpäätösstandardien soveltamisesta. Luettavissa: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32002R1606:FI:N> Luettu 1.10.2013

Constitution. 2013. IFRS Foundation. Luettavissa: <http://www.ifrs.org/The-organisation/Governance-and-accountability/Constitution/Documents/IFRS-Foundation-Constitution-January-2013.pdf>. Luettu 1.10.2013.

Deloitte. Standards. IAS 27-Separate Financial Statements 2011. Luettavissa: <http://www.iasplus.com/en/standards/ias/ias27-2011>. Luettu 15.10.2011.

Due Process Handbook: Feedback Statement. 2013. IFRS Foundation. Luettavissa:

<http://www.ifrs.org/DPOC/Documents/2013/Feedback-Statement-Due-Process-HB-Ferbruary-2013.pdf>. Luettu 1.10.2013.

FASBa. Financial Accounting Standards Board. Facts About FASB. About Us. Luettavissa: <http://www.fasb.org/jsp/FASB/Page/SectionPage&cid=1176154526495>. Luettu 1.2.2014.

FASBb. Financial Accounting Standards Board. Standard Setting Process. About Us. Luettavissa: <http://www.fasb.org/jsp/FASB/Page/SectionPage&cid=1351027215692>. Luettu 1.2.2014.

FASBc. Financial Accounting Standards Board. Lehdistötiedote 29.10.02. FASB and IASB agree to work together toward convergence of global accounting standards. Luettavissa: <http://www.fasb.org/news/nr102902.shtml>. Luettu 1.2.2014.

Finanssivalvonta 2014. Tehtävät. Tietoa Finanssivalvonnasta. Luettavissa: <http://www.finanssivalvonta.fi/fi/Fiva/Tehtavat/Pages/Default.aspx>. Luettu 1.10.2013.

Heikkilä, T. 2008. Tilastollinen tutkimus. 7. uudistettu painos. Edita. Helsinki.

IAS 1 Presentation of Financial Statements. Luettavissa: <http://eifrs.ifrs.org/eifrs/bnstandards/en/2013/ias1.pdf>. Luettu 17.11.2013

IAS 27 Separate Financial Statements. Luettavissa: <http://eifrs.ifrs.org/eifrs/bnstandards/en/2013/ias27.pdf>. Luettu 1.2.2014.

IAS 28 Investments in Associates and Joint Ventures. Luettavissa: <http://eifrs.ifrs.org/eifrs/bnstandards/en/2013/ias28.pdf>. Luettu 1.2.2014.

IASB Update. Heinäkuu 2008. Board decisions on international financial reporting standards. Luettavissa: <http://www.ifrs.org/Updates/IASB-Updates/2008/Documents/IASBUpdateJuly08.pdf>. Luettu 6.12.2013.

IFRS 10. 2011. IFRS Foundation. Consolidated Financial Statement. Luettavissa:

<http://eifrs.ifrs.org/eifrs/bnstandards/en/2013/ifrs10.pdf>. Luettu 15.10.2013.

IFRS Foundation. 2013. Due Process Handbook. Luettavissa:

http://www.ifrs.org/DPOC/Documents/2013/Due_Process_Handbook_Resupply_28_Feb_2013_WEBSITE.pdf. Luettu 22.9.2013.

IFRS Foundation a. About the IFRS Foundation and the IASB. The organisation. Luettavissa: <http://www.ifrs.org/The-organisation/Pages/IFRS-Foundation-and-the-IASB.aspx>. Luettu 1.10.2013.

IFRS Foundation b. How we develop IFRSs. How we develop standards. Luettavissa: <http://www.ifrs.org/How-we-develop-standards/Pages/How-we-develop-standards.aspx>. Luettu 1.10.2013.

IFRS Foundation c. IFRS Advisory Council. The organisation. Luettavissa: <http://www.ifrs.org/The-organisation/IFRS-Advisory-Council/Pages/IFRS-Advisory-Council.aspx#>. Luettu 1.10.2013.

IFRS Foundation d. Workplan for IFRSs. Consolidation. Luettavissa: <http://www.ifrs.org/Current-Projects/IASB-projects/Consolidation/Pages/Consolidation.aspx#>. Luettu 1.10.2013.

Preface to IFRSs. 1975. Luettavissa:

<http://eifrs.ifrs.org/eifrs/bnstandards/en/2013/preface.pdf>. Luettu 17.10.2013. Haaramo, V, Rätty, P & WSOY 2002. 2009. WS Bookwell Oy. Kansainvälinen tilinpäätöskäytäntö IFRS-Raportointi.

KHT-yhdistys – Föreningen CGR ry. 2012. IFRS-tilinpäätösmalli 2012. Bookwell. Helsinki.

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. Laadullinen tutkimuksen elementit. KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto. Luettavissa:

http://www.fsd.uta.fi/fi/julkaisut/motv_pdf/KvaliMOTV.pdf. Luettu 9.2.2014.

Spector, S. 2011. CGA Canada. International Financial Reporting Standard (IFRS 10), Consolidated Financial Statements. Luettavissa:
http://www.cga-pdnet.org/Non_VerifiableProducts/ArticlePublication/IFRS_E/IFRS_10_2011.pdf. Luettu 24.11.2013

Taloussanommat. Taloussanakirja. Consolidation. Luettavissa:
<http://www.taloussanommat.fi/porssi/sanakirja/termi/konsolidointi/>. Luettu 18.10.2013.

The Conceptual Framework for Financial Reporting. 2010. IFRS Org. Luettavissa:
<http://eifrs.ifrs.org/eifrs/bnstandards/en/2013/conceptualframework.pdf>. Luettu 1.10.2013.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2012. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Helsinki.